

## GYENGE FATERMŐKÉPESSÉGŰ AKÁCOSOK NEVELÉSE

DR. RÉDEI KÁROLY

*Jelen tanulmánnyal célunk az volt, hogy rámutassunk a gyenge fatermőképességű akácok nevelése során egy adott időintervallumban várható hozam- és értékalakulásra. A faállomány-szerkezeti, fatermési és a fakészlet értékváltozására irányuló vizsgálatok azt mutatták, hogy mind biológiai, mind pedig ökonómiai szempontból is célszerű még a határtermőhelyeken tenyésző akácokban is elvégezni az erdőnevelési modellben előírt nevelővágás(ok)at. A vágások hatására a korszaki összesfatermés ugyan nem növekedett, de csökkenthető a természetés egészének vesztesége.*

A hazai akáctermesztés fejlesztése terén az elmúlt évtizedekben jelentős eredmények születtek. A kutatómunka eredményeképpen tisztázódott az akác termőhelyigénye, új fajták kerültek a köztermesztésbe. Egyre több rontott, feltehetően többször sarjaztatott akácot alakítottak át, elsősorban fenyesekké.

Az elmúlt évek során újjá szerkesztettük a közönséges akácokra vonatkozó erdőnevelési és fatermesztési modellt, valamint új, egyesített (a mag- és sarjeredtű akácokra egyaránt alkalmazható) fatermési táblát készítettünk. Korszerűsödtek a fafaj természetes felújításával kapcsolatos természetstechnológiai eljárások is.

Az akáctermesztés fejlesztésének dinamikus volta, s az ezt megalapozó kutatási eredmények széles körű gyakorlati alkalmazása sem teszi azonban lehetővé a gyenge fatermő képességű akácok helyzetének rövid időn belül történő alapvető megváltoztatását, így meglétükkel, s a velük kapcsolatos erdőnevelési feladatokkal még hosszú ideig számolnunk kell.

A gyenge fatermőképességű akácok létrejöttében többnyire termőhelyi okok játszanak szerepet, bár az esetek egy részében technológiai hibák (pl. indokolatlan többszöri sarjaztatás) okozzák a fahozam visszaesését.

Az alacsony fakészletű akácokban általában nem rentábilis a fatermesztés. Kellő gondosságú, szelektív állománynevelő munkával azonban a veszteségek csökkenthetők. Mindezekre vonatkozóan adunk példát az alább bemutatandó hosszú időtartamú akác erdőnevelési kísérleti sor értékelésével.

### A vizsgálatok helye, módszere

A vizsgált faállomány a 8. Duna—Tisza közti homokhát erdőgazdasági táj 8/a. tájrészletének, *Nagykőrös 111A* erdőrészletét képezi. A faállományban 1980-ban alakítottunk ki 3 parcellából álló hosszú időtartamú kísérleti sort a gyenge fatermőképességű akácok nevelési kérdéseinek vizsgálatáért céljából. A faállomány 20 éves volt 1985 őszén, mageredetű, V. fatermési osztályú (ERTI, 1980). Az erdőrészlet talajtípusa gyengén humuszos homok, az erdő-típus *Bromus tectorum*-akác. Nevelővágással két ízben érintették, 1975-ben és 1980-ban, ez utóbbi időpontban már a kísérleti célú kijelölés alapján (Rédei K., 1982).



Nagykőrös 111 A — I., II. és III. parcellák faállományai fontosabb szerkezeti tényezőinek változása 5 évvel a nevelővágás után

Kor: 20 év/1985 őszén

Parcella száma	A nevelővágás erélye (növtér-index) %	Törzsszám db	Átlagos magasság (m)	Átlagos átmérő (cm)	Körlap-összeg (m <sup>2</sup> )	Fatérfogat (m <sup>3</sup> )
I. (k)	—	2408	9,2	8,6	13,84	87,19
		2217	11,4	9,5	15,77	111,34
II.	25	1690	10,2	9,5	11,99	80,69
		1683	12,1	10,5	14,65	104,19
III.	28	1324	10,7	10,5	12,01	81,24
		1324	13,4	11,7	14,36	110,39

Megjegyzés: A számlálóban lévő adatok a nevelővágás utáni, a nevezőben lévőek pedig a nevelővágást követő 5. évben mért adatokat mutatják.

Nagykőrös 111 A — I., II. és III. parcellák faállományai fontosabb fatermési mutatóinak változása 5 évvel a nevelővágás elvégzése után

Tényezők	Parcella száma		
	I. (k)	II.	III.
1. Fakészlet a nevelővágás elvégzése előtt (m <sup>3</sup> /ha):			
— a kontroll %-ában:	87,19	93,55	101,82
2. A kitermelt fatérfogat a nevelővágás során (m <sup>3</sup> /ha):	100,0	107,3	116,8
3. 5 évvel a nevelővágás elvégzése után:			
— törzsszám (db/ha):	0,00	12,86	20,58
— fakészlet (m <sup>3</sup> /ha):	2217	1683	1324
— a kontroll %-ában:	111,34	104,19	110,39
4. Korszakvégi fakészlet + kitermelt fatérfogat (m <sup>3</sup> /ha):	100,0	93,6	99,1
— nev. vágás előtti fakészlet %-ában:	111,34	117,05	130,97
— a kontroll %-ában:	127,7	109,1	128,6
5. Korszaki átlagnövedék a vizsgált időszakra vonatkozóan (m <sup>3</sup> /ha/év):	100,0	105,1	117,6
— a kontroll %-ában:	4,83	4,70	5,36
	100,0	97,3	111,0

A faállomány törzsenkénti felvételét (1980-ban és 1985-ben), a különböző szerkezeti tényezők, viszonyszámok és minőségi jellemzők meghatározását fa-magassági osztályok, valamint az erdőnevelési faosztályozás szerint végeztük el. A faállomány-felvételek adatait törzselemzési adatokkal egészítettük ki. Az ismételt felvételek lehetőséget adtak a faállomány-szerkezeti értékelésen túlmenően fatermési vonatkozású következtetések levonására is. A nevelővágásoknak a fakészlet értékváltozására gyakorolt hatását pedig választékbecslés útján igyekeztünk lemérni.

A kísérleti sor I. parcellája a kontrollt képviseli, a II. és III. parcellán pedig a növtér-index (a fák átlagos távolsága és átlagos magasságának hányadosa) alapján határoztuk meg a belevágás erélyét. A II. parcellán ez az érték 25,



míg a III.-on 28% volt. Ez utóbbi érték megfelel az akácok erdőnevelési modellje (1980) szerinti V. fatermési osztályú állományokban elvégzendő második (egyben utolsó) nevelővágásra vonatkozó paramétereknek. Az említett erdőnevelési modell alapján dolgozta ki Márkus L. (1983) az akácokra vonatkozó hozamköltség-modellt, amelyre a későbbiek során még utalni fogunk.

## Eredmények

A nevelővágás után, ill. a nevelővágást követő 5. évben mért fontosabb faállomány szerkezeti tényező átlagértékeit az 1. táblázat mutatja be.

A táblázat adataiból kitűnik, hogy a szelekciós belenyúlás erélyének függvényében változott a visszamaradó állományrész (főállomány) átlagos magassága és mellmagassági átmérője a kontrollhoz viszonyítva. A mellmagassági átmérő 1 cm körüli korszaki folyónövedéke — mindhárom parcellában — a termőhelyi tényezőknek az akác számára kedvezőtlen voltára utal. A táblázatból részben az is kiolvasható, hogy a visszamaradó faállományrész fatérfogató adatai önmagukban nem alkalmasak a nevelővágások erélyének szabatos megállapítására.

A 2. táblázaton a kísérleti parcellák faállományai fontosabb fatermési mutatóinak változását mutatjuk be a nevelővágást követő 5. évre vonatkozóan, mely alapján látható, hogy

- a vizsgált időszak vonatkozásában a nevelővágással érintett faállományrészek korszak végi fakészlete még nem érte el a kontroll faállomány korszak végi fakészletét (93,6, ill. 99,1%),
- a nevelővágással érintett faállományrészekben a korszak végi fakészlet + kitermelt fatérfogató összegének a kontrollhoz viszonyított százalékos eltérése (+5,1, ill. +17,6%) alig tér el a nevelővágás elvégzése előtti fakészletek arányától (+7,3, ill. +16,8%),
- korszaki átlagnövedék-többlet csak az erősebb mértékű belenyúlással érintett faállományrészben keletkezett a kontrollhoz viszonyítva (+11,0%). A korszaki átlagnövedék értéke eligazító mutatója lehet az akácok termesztésének gazdaságossági megítélésében.

Márkus L. (1983) vizsgálatai alapján sarjeredetű akácokban 7 m<sup>3</sup>/ha, magyeredetű akácokban 9 m<sup>3</sup>/ha körül kell lennie az összfatermés átlagnövedékének ahhoz, hogy nyereséges legyen a gazdálkodás. A bemutatott kísérletek alapján tehát nevelővágásokkal sem lehet — az adott termőhelyi viszonyok mellett — rentábilissá tenni a fatermesztést.

Elvégeztük az egyes faállományok méretcsoportos vágásbecslését is Burján Á. (1979) alapján. Az 1985. évi felvételek szerint a vastagfa forintális értéke a II. parcellában 3,2%-kal, a III. parcellában 13,1%-kal haladta meg a kontroll értékét. Ha a számított értékekhez hozzáadjuk az 1980. évi tisztítás során kikerült vastagfa becsült értékét, a kontrollhoz viszonyított értéktöbblet 10,5, ill. 30,6%-ra nő. Az elmondottakból kitűnik, hogy gondosan végrehajtott nevelővágásokkal a fakészlet értéke még a gyenge fatermő képességű akácokban is növelhető.

IRODALOMJEGYZÉK: Burján Á. (1979): ERTI méretcsoportos vágásbecslés, mint a választéktervezés új útja. Szervezési információ. ERTI, Budapest. — Halupa L.—Rédei K. (1980): Az akác erdőnevelési modelljének felülvizsgálata és továbbfejlesztése. ERTI kutatási jelentés. Sárvár—Kecskemét. — Márkus L. (1983): Akácra és nemesnyárasokra vonatkozó ökonómiai vizsgálatok. Az Erdő, XXXII. évf., 5: 222—226. p. — Rédei K. (1982): Erdőnevelési és faállomány szerkezeti vizsgálatok Duna—Tisza közli akácokban. Az Erdő, XXXI. évf., 4: 176—179. p.